

SZARVAS MELINDA

A legapróbb részletek

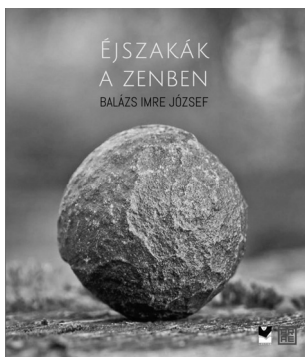
BALÁZS IMRE JÓZSEF: ÉJSZAKÁK A ZENBEN

Balázs Imre József verseskötete rendkívül gazdag, mondható: tömény. Hogy időt és elmélyedést igényel, jelzi már a cím is. Az *Éjszakák a zenben* megfigyelésre hív, s kínál is számtalan apró játékot, részletgazdag képet, amelyek mindegyikének felfedezésére nem is elég az egyszeri olvasás.

A kötet húsz mikrociklusba rendezett nyolcvannyolc költeményből áll. „A prózaversek áradó mondatainak szövetét moha szálai és hajszálak gubanca adja, amelyben ott küzd fennakadva a történelem, a mitológia, a természet és az épített környezet.” A fülszöveg – amellet, hogy képiségével tökéletesen illik a kötet szövegeihez – nem jelöl ki konkrét nyomvonalat, amelyet követve a szerző művei maguktól értődő módon befogadhatók lennének. Balázs Imre József új verseihez nincs tuti recept. És ez rendkívül megnyugtató és felszabadító.

A költemények többsége központozás nélküli, ami a befogadás szempontjából kulcsjelentőségű. A kötet formai megoldásaival kapcsolatban kitérnék két, evidensnek tűnő, ám mégis hangsúlyt érdemlő szempontra. Először is, a központozás-nélküliség egy koncentrált versírói mód, egy olyan logikai felépítés, amely a szöveg által megjelenített képek és asszociációk áramlását teszi akadálytalaná. Magyarán az ilyen költemények jó esetben nem utólagos pont- és vesszőtörléssel születnek. A központozás hiányával a szerző hátrébb lép, nem ő diktálja a tempót. Az olvasó sokkal intimebb szövegtérbe kerül, ami a címben szereplő zen tapasztalatát is közelebb hozza. Ezek a benyomások akkor válnak igazán erőssé, amikor a kötet ötödik ciklusának öt versében a

Prae Kiadó – Lector Kiadó
Budapest, 2022
148 oldal, 2790 Ft

vesszők és mondatvégi írásjelek ismét meghatározóvá teszik a szerző irányítását.

Nem túlzás tehát azt mondani, hogy az *Éjszakák a zenben* című kötetben minden pontnak és vesszőnek jelentősége van. Itt hívnám fel a figyelmet az olvasószervező felelősségére, ami verseskötet esetében, úgy vélem, mindig még jelentősebb. Bízva abban, hogy Balázs Imre József kötetében minden pont és vessző szerzői szándék szerint jelenvaló vagy épp hiányzó, az összeállítás játékosága is ezen apróságok mentén is felfedezhető. A tizenkettedik, *Párizs* című ciklus darabjai hosszú mondatokból állnak, melyek végén pont szerepel. Kivéve az utolsó, (*Sajátos*) című költeményt, amelynek utolsó mondata lezáratlan, hiányzik a mondatvégi írásjel. Az ilyen formán lezáratlan *Párizs* című ciklus mintha át is folyrna a következő, *Atelier-séták* címűbe, amelynek első verse, az (*egyedül*) ekképpen kezdődik: „befordultam a rue de la huchette-en” (97). Ez Párizs egyik legrégebbi utcája.

A kötetegységet az ilyen finom, a felfedezés örömét is adó játékok mellett vissza-visszatérő gondolatok és témátörédek adják. Ilyen például a megismételhetetlenséget, az egyediséget hangsúlyozó megfogalmazások („nincs két egyforma dinnye még ha méretre vagy súlyra / egyezőnek tűnik is” – 53, „nincs két koppanás mi egyforma nincs / két ugyanolyan hasadás nincs két ugyanolyan halál” – 66), a mitologikus képek, a filozofikus felvetések. A kötet egységét a ciklusok kompaktsága is erősíti. Noha határaik, mint láhattuk *Párizs* esetében is, átjárhatók, mindegyiket sajátos tematikus erő szervezi, legyen szó a hangok, a villódzó fények, távolságok és irányok vagy épp a szerző személyességét is láthatóbbá tevő vonások, személyek ciklusközéppontba emeléséről.

Korábban két formai megoldás megmutatását ígértem. A központozás mellett egy másik, ugyancsak a külsőt is érintő jegyről lenne még szó. Az *Éjszakák a zenben* egy nagyon szép kötet. A borító Szabó Imola Julianna munkája, a szerkesztő Péczely Dóra. Ami pedig leginkább kiemelendő, hogy a könyvtest szépen illeszkedik a költemények formájához, és – ez a korábban előrevetített másik evidenciának tűnő megállapítás – nem fordítva. Magyarán a sorkizárt verssorok nem azért törnek, mert máskülönben elérnék a lap szélét. A szövegek belső elrendezése letisztult. Az *Éjszakák a zenben* azok közé a verseskötetek közé tartozik, amelyek lényegéhez a versszövegeken és esetleg egy szép borítón túl – amelyre legfeljebb területi okokból szokás alibiként kitérni egy kritikában – a kötet kialakítása is hozzákapcsolódik. Ízléses. Mindemellett pedig láthatóvá teszi Balázs Imre József szövegeinek alapvető vonását, a kompaktságot, a sűrítettséget. Ez ugyanis nemcsak a leírt képeket jellemzi, a szerző többféle játékos megoldás révén valósítja ezt meg szövegeiben. Például a sortörések által. A kötet egészének működését véleményem szerint leginkább jellemző, s így az egyik legüdítőbb szöveghely a (*kijátszás*)

című vers eleje: „kijátszani az időt nem ugyanaz mint kijátszani az időt- /len-séget” (33). Bármennyire is szabad asszociációkat követ a legtöbb versszöveg, az ilyen megoldások szigorú szerkesztettségre mutatnak, fegyelmezettségre, de legalábbis tudatosságra. A kötet felépítésére és a szerző írásmódjára vonatkoztatható megfogalmazások önreflexív nyomokként bukkannak fel. Ezek alapján a költő „képek fogaskerekeit illeszti egymásba” (60), a költemények maguk pedig „sűrített képek egymásra / vetítve” (57).

A képzettársítások sora az olvasó ismereteitől függően folytatható, vagyis Balázs Imre József gondolatfutamai nem csak követhetők. Jó példa erre a *(fészek)* című vers zárása: „én fészkelem én fészkelem én kibélelt fészkelem” (57), amely a katolikus szentmise bűnbánati részének szövegére rímel (én vétkelem, én vétkelem, én igen nagy vétkelem). Ugyancsak előzményszövegek játékba hozatalára utal a korábban már említett ötödik ciklus címe is: *Hervay-asszociációk két ülésben*. A Prae és a marosvásárhelyi Lector Kiadó közös gondozásában megjelent kötet kevés személyes referenciát tartalmaz, a Kolozsváron élő Balázs Imre József esetében Hervay Gizella megidézése mindenképp annak tekinthető, ahogy a *(Parancs)* című költeményben Parancs János költője is: „Parancs Jánosról beszélgettünk a Deák tér környékén” (92), de hasonlóképp kiemelendő az egyik cikluscímbe (*Éjszakai repülés a Bakucz-kontinens fölött*) megjelenő utalás Bakucz Józsefre, aki a jobb híján nyugati magyar irodalomnak nevezett közeg meghatározó, a szürrealista költészethez közeli alakja.

A komoly irodalmi hivatkozások, a szürreális költői képek (például: „fel-felé sírsz az égbe a felhőkbe” – 32) és a filozofikus felvetések mellett jól megférnek ifjúsági irodalmi utalások is, melyek főként a kötet második, *Dragonológia* című ciklusának verseiben találhatók. A Harry Potter-regények bankjából, a Gringottsból kiszabadult sárkány, valamint a Hobbit-történetekből ismerhető Smaug egyaránt szereplője a verseskötetnek. Alighanem ezek az *Éjszaka a zenben* leginkább popkulturális hivatkozásai, ennél fogva ezen versek és ez a sárkányciklus könnyen válhat a gyűjtemény legemlékezetesebb részévé. Ugyanakkor a *sárkány* önmagában a kötet kulcsfigurájának tekinthető. Balázs Imre József a most megjelent költeményeiben a szürrealista költészeti hagyományokat játékba hozva (gondoljunk akár a szövegek erős asszociatív képességére vagy akár csak a prózaversformára) alternatív világok felé nyit újabb és újabb utakat. A sárkány e világok szörnyetege. Tisztán nyelvi kreáció, amennyiben nem a valóságként ismert referenciatartomány egy közvetlenül megtapasztalható lényéről van szó.

Az *Éjszaka a zenben* nagyon gazdag kötet, amely, ahogy a címe is jelzi, meditatív burokba vonja az olvasót, amit csakis úgy képes megtenni, hogy láttat, lenyűgöz, játszik. Éberem tart és (meg)figyelésre készítet. Nem tukmál nagy életigazságokat, nem oktat, nem tudálékos. Szép és élvezetes összeállítás. A *(gyengéd)* című költemény figyelmeztet is a túlzottan racionalizáló be-

fogadás elkerülésére: „gyengéd az hogy átlátni uralni próbálsz minden tük-
röző- / dést minden szimmetriát minden szétkanyargó lépcsőt” (67). Balázs
Imre József legújabb kötete nem nyomaszt, nem kesereg, sokkal inkább üdítő.
Semmi olyan nem jellemzi, ami esetleg a *szürrealista költészet* fogalmát hallva
elsőként az olvasó eszébe juthat, hát még ha tudja azt is, hogy a szerző maga
is avantgárdkutató. A most megjelent versek nem terhelők, nem érthetle-
nek, képek, asszociációik követhetők, könnyű hozzájuk kapcsolódni, nem
öncélúak. Az *Éjszakák a zenben* nem életidegen, kimondottan természet- és
emberközeli.